

Németh S. Katalin

ZRÍNYI MIKLÓS ISMERETLEN LEVELEI 1664-BŐL

A bécsi Haus- Hof- und Staatsarchiv gyűjteményei közül egészen a közelmúltig feltáratlan volt a mainzi főkancelláriai levéltár anyaga, amelyet 1852-ben helyeztek el Bécsben, egyesítvén a birodalmi levéltárak iratait. A mainzi anyag feltárása Buzási János munkájának eredménye, a levéltár tematikai leltára 1979-ben jelent meg.¹ A magyar vonatkozásokban rendkívül gazdag gyűjteményben számos Zrínyi Miklósról szóló dokumentum is található. Ezúttal Zrínyinek három 1664-ben írott levelét közöljük, amelyeket a mainzi érsekhez, illetve a birodalmi gyűléshez küldött.

A mainzi érsek mint egyházi választófejedelem a XVII. században is jelentős szerepet játszott a birodalom politikai életében. Zrínyi Miklóshoz fűződő kapcsolata a magyar nemesség és a Rajnai Szövetség törökellenes koalíciójának fontos láncszeme. Levelezésének jelentős része foglalkozik az 1664-es téli hadjáratral, Zrínyi Miklóshoz is több levelet írt.² Mivel Zrínyinek a jelzett időszakból viszonylag kevés levele maradt fenn,³ kétszeresen is érdekes bemutatásuk.

A mainzi érsekhez – Johann Philipp Schönbornhoz – írott első levele 1664. január 11-én kelt, benne a téli hadjárat kezdeteiről számol be.⁴ A levélből részleteket közöl R. Várkonyi Ágnes, aki a magyar külpolitikáról szóló tanulmányában a következőket írja: „Összességében a levél úgy értelmezhető, hogy az eddig személyesen már elköteleződött Zrínyi az ország nevében, mint az ország első minisztere mond köszönetet a Rajnai Szövetség elnökének, és kéri további segítségét az ország felszabadítására”.⁵ 1664. augusztus 25-én mutatták be Zrínyi másik levelét a regensburgi birodalmi gyűlésnek⁶ és ez időből származhat az érsekhez címzett keltezetlen levele is⁷. Mindkettőt keltezetlen bécsi

¹ Haus- Hof- und Staatsarchiv. Bécs. A birodalmi levéltárak magyar vonatkozású iratai. II. köt. Mainzi főkancelláriai levéltár. Tematikai leltár. Összeáll. BUZÁSI János. Bp. 1979. 126.

² Zrínyi kapcsolatait Johann Philipp Schönborn érsekkel I. KLANICZAY Tibor, *Zrínyi Miklós*. 2. kiad. Bp. 1964. 642.; R. VÁRKONYI Ágnes, *Török világ és magyar külpolitika*. Bp. 1975. u.ez in: *Magyarország keresztútjain*. Bp. 1978. Gondolat, 175–229, franciául: *La coalition internationale contre les turcs et la politique étrangère hongroise en 1663–1664*. Bp. Akadémiai K. 1975. 31 (Studia historica. Academiae Scientiarum Hungaricae 102.)

³ A Zrínyi Miklós leveleit tartalmazó gyűjteményes kiadás tizenhat 1664-ből származó levelet közöl. *Zrínyi Miklós összes művei*. Bp. 1958. Szerk. KLANICZAY Tibor és CSAPODI Csaba. II. 291–306. levél.

⁴ Jelzete: Reichstagsakten. Nichtpermanenter Reichstag. 219. csomó. Nr. 142. A levél másolata ugyanitt: Militaria. 15. csomó. 5. köteg. Ugyancsak itt található a mainzi érsek Zrínyihez írott levelei is: 219. csomó Nr. 91., 128., 173.

⁵ R. VÁRKONYI Ágnes, *Magyarország keresztútjain*. Bp. 1978. 207. Az idézett hivatkozásra Klaniczay Tibor hívta fel figyelmemet.

⁶ Jelzete: Reichstagsakten. Nichtpermanenter Reichstag. 222. csomó. fol. 64.

⁷ Jelzete: Reichstagsakten. Nichtpermanenter Reichstag. 220. csomó. fol. 96.

tartózkodása alatt írta – Bécsből eddig csupán az 1664. július 17-én keltezett I. Lipótnak szóló levele ismeretes⁸, – témájuk pedig Ludovicus Boisrenaut főadjudtáns fogsága.⁹

A levelek közül az 1664. január 11-i saját kezű (az anyagban másolata is megtalálható), a másik, az érseknek szóló levél aláírása Zrínyié, a birodalmi gyűlésnek írt levél másolatban maradt fenn.

A leveleket S. Varga Katalin fordította.

Eminentissime Princeps Elector

Domine Domine gratiosissime

Aeternas Eminentissima[e] Celsitudini Vestra[e] hoc afflictum Sclavonia[e] Regnum debet gratias, etenim cum his pra[er]teritis diebus maxima multitudo Barbarorum ad deustandum ferro et igne uenisset, audita fama, huius uicini Imperialis exercitus, et tanta promptitudine alacritate accelerantis Domini Generalis Hohenloe, quantam nec nos nec hostes nostri a plurimis annis uiderunt, spe sua frustrati, non ulterius quam ad confinia uenire auti sunt, et inde quasi per modum fuga[e] ad hyberna retrocesserunt. Cum autem tota Christianitas sciat hanc modo liberata[e] et in futurum liberanda[e] Patria[e] nostra[e], felicitatem a benignitate Em[inentissi]ma[e] Celsitudinis V[est]ra[e] provenire ego qui huius Regni indignus minister et caput sum, non potui sine ingratitude nota nunc tacere sed humilimos gratios nomine Regni Em[inentissi]ma[e] Celsitudini V[est]ra[e] agere, et rogare ut ulterius etiam nos in suo patrocinio (sine quo certe perymus) conceruare elementer dignetur. Ego Vero qui Em[inentissi]ma[e] Celsitudinis V[est]ra[e] arctiori etiam obligamine deuictus sum nihil aliud in uotis habeo quam ostendere, quod sim donec uiuam Em[inentissi]ma[e] V[est]ra[e] Celsitudinis.

Chaktornia[e], 11. Ianuarij

1664

Seruitor humilimus et
deuotissimus
Nicolaus a Zriny

Eminentissime Princeps Elector Domine

Domine Patrone gratiosissime.

Cum summa obseruantia et humilitate accepi Eminentissimae Celsitudinis Vestrae literas, et intellexi desiderium suum de eliberando Generali Adiutante Ludouico Boisrenaut ex Turcica captiuitate. Doleo quod nunc statim me ad istam Curam applicare non possim, cum adhuc praeter meam Voluntatem, et expectationem hic Viennae delitescere debeam, expectando mei Clementissimi Domini mandata; illa[m] uerò hora[m], qua[m] domum mihi redire contigerit, totus eliberationi Suprascripti Generalis Adiutantis studebo; et quidem captiuos Turcicos non contemnendos habeo, quos si aliter fieri non poterit, etiam omnes pro uno dabo, uel si paratam pecuniam dare oporteat, non denegabo, nullam repensionem pro hac re expectans, cum fortunae loco mihi ducerem, Si Vestrae Eminentissimae Celsitudinis etiam minima mandata adimplere possem, humillime supplicans Eminentissimam Celsitudinem Vestram, dignetur mihi saepe suis mandatis suam benignitatem ostendere, hoc enim unum in uotis habeo, ut ostendam omni data occasione, quam sim

Eminentissimae Celsitudinis

Vestrae

Deuotissimus et oblig[issi]mus
S[er]uitor[um]
Nicolaus Zriny

⁸ Zrínyi Miklós összes művei. 306 lev.

⁹ Boisrenaut fogságáról két francia követi jelentés is beszámol. Dubois Davangour levele 1664. május 27-én a következőket írja:

De Boisrenaut allant par ordre d'un quartier a l'autre a esté pris et emmené dans la place au grand regnet de tout le monde; ils ont promis de le bien traiter, mais enfin sont des Turcs. OSZK Kézirattár Fol. Gall. 75. 2. köt. 28. Szintén Boisrenaut fogságáról szól Gen. Holach levele, azonos dátummal: Nostre pauvre M. de Boisrenaut en allant de nostre quartier a celui de Strozzi pour y porter des ordres a esté pris des Turcs, qui estoient cachez dans les rozeaux, et mené dan la ville. Fol. Gall. 75. 1. köt. 117.

dictat Regensburg den 25. Aug. 1664

Excellent[issimi]mi Ill[ustrissi]mi Reuerend[issimi]mi Generosi
Pra[e]nobiles Nobiles Clarissimi et Magnifici domini mihi
obseruandissimi.

V[est]rarum d[omi]na[tio]num Excell[entissi]marum Ill[ustrissi]marum R[eu]erendissi[ssim]arum honora-
tissimas literas cum debito respectu accepi, et intellexi earundem d[omi]na[tio]num V[est]rarum
Excell[entissi]mar[um] Ill[ustrissi]marum et Reu[erendissi]mar[um] sollicitudinem, de eliberatione
Generalis Adiutantis Ludovici Boisrenaut, vbi simul etiam me requirunt vt ea quantum vel maximè
possim adlaborem. Nihil profecto mihi gratius accidere posset, quam vt in hoc Christiana[e] charitatis
opere V[est]ris etiam d[omi]na[tio]nib[us], Excell[entissi]mis meum affectum et seruiendi studium
declararem, statimq[ue] me ad hanc curam libentissimè applicarem dummodo aliquos expeditiones in
hac Aula, quae bonum publicum concernunt, adhuc respectare noncogerer; Spero nihilominus breui
tempore domum me reuerti posse, quo quam primum Venera totus eliberationi pra[e]dicti Generalis
adiutantis incumbam, et vel permutatione aliorum Turcicorum captiuorum, quos Valdè insignes habeo,
et si aliter fieri non posset, omnes pro vno dabo, vel parata[m] pecunia[m] qualicumq[ue] tandem sum-
ma[m] erit eliberandus omnino ipsum redimere conabor, V[est]ra[e] Excell[entissi]ma[e] Ill[ustris-
si]ma[e] et Reu[erendissi]ma[e] d[omi]nationes nihil de pretio illius eliberationis sollicita[e] esse velint,
cum ego mihi maximo honori et fortuna[e] esse ducam. Vt V[est]ris d[omi]na[tio]nib[us], Excell[en-
tissi]mis Ill[ustrissi]mis et Reuerend[issimi]mis non saltem in ista re, sed in omnibus alijs occasionibus
promptitudinem meam ostendere possim. Deus ter optimus V[est]ras na[tio]nes ad multos annos foeli-
cissimas conseruet, datum Viennae die 11. Augusti 1664.

Earundem Excell[entissi]marum Ill[ustrissi]mar[um]
Reuerend[issimarum] et d[omi]na[tio]num V[est]rarum

Seruiitor addictissimus
Nicolaus a Zriny

Legkiválóbb Választófejedelem
Legkegyelmesebb Uram.

Legkiválóbb Felségednek örök hálával tartozik Szlavónia ezen meggyötört tartománya, ugyanis a bar-
bárok hatalmas sokasága midőn ezen elmúlt napokban tűzzel-vassal elpusztításunkra jött volna, miután
híre ment ezen szomszédos tartományi hadnak és az oly készséges gyorsasággal odasiető Hohenloe
Tábornok Úrnak, amelyet sem mi, sem ellenségeink több éve nem láttak, reményükben megsalatkö-
zöttan csak a határig merészkedtek jönni, és innen szinte menekülésszerűen a téli szállásra visszavonul-
tak. Jóllehet pedig az egész keresztény világ ismeri, hogy kevéssel ez előtt megszabadított és a jövőben
megszabadítandó hazánk ezen szerencséje legkiválóbb Felséged kegyessége által történik, én aki ennek
a tartománynak érdemtelen minisztere és fővezére vagyok, a hálátlanság szégyenfoltja nélkül nem tud-
tam most hallgatni, hanem a tartomány nevében a legalázatosabban mondok köszönetet legkiválóbb
Felségednek, és kérem, hogy továbbra is kiváltképpen méltóztasson bennünket kitüntetni oltalmával
(amely nélkül bizonyosan elveszünk).

Én, aki legkiválóbb Felségednek mélységesen lekötelezett vagyok, semmi mást nem kívánok, mint
megmutatni, hogy legkiválóbb Felséged legalázatosabb és legragaszkodóbb szolgája vagyok, amíg csak
élek

Csáktornya, 1664. január 11.

Zrínyi Miklós

Legkiválóbb Választófejedelem Uram

Legkegyelmesebb Patrónus Uram.

A legnagyobb tisztelettel és alázattal vettem legkiválóbb Felsőtek levelét és megértettem óhaját Ludovicus Boisrenaut főadjudtáns török fogságból való kiszabadítását illetően. Sajnálom, hogy ennek elintézésével most azonnal nem foglalkozhatom, mivel szándékom és várakozásom ellenére még mindig itt Bécsben kell időznöm Kegyelmes Uram parancsára várakozva; amint viszont sikerül hazatérnem, azt az időt teljes egészében a fent említett főadjudtáns kiszabadításának fogom szentelni; és magam nem lebecsülendő török foglyokkal bírok, akiket – ha másként nem történhetne – egytől-egyik odaadom az egyért, és nem tagadom meg, ha készpénzt kell adnom, ezen cselekedetem jutalmául semmi fizetséget nem várva, mivel szerencsémnek tartom, hogy legkiválóbb Felsőteknek a legkisebb megbízást is teljesíthetem, a legalázatosabban kérve legkiválóbb Felsőteket, hogy méltóztassa utasításaival az irántam való kegyességét gyakran kinyilvánítani, ugyanis egyetlen kívánságom az, hogy minden adandó alkalommal megmutathassam, hogy legkiválóbb Felsőtek legragaszkodóbb és legalázatosabb szolgálja vagyok

Zrínyi Miklós

Előadva Regensburg, 1664. aug. 25.

Legkiválóbb és Méltóságos számomra igen tiszteletre méltó
Kegyelmes Nagyságos Főtisztelendő Nemzeti Főnemes Nemes Urak.

Legkegyelmesebb Fényességes nagyrabecsült Uraságtoknak igen megtisztelő levelét illő alázattal vettem és átéreztem Ugyanezen Legkegyelmesebb Fényességes Nagyrabecsült Uraságtoknak aggodalmát Boisrenaut Ludovicus főadjudtáns kiszabadítását illetően, ahol egyszersmind engem is kérnek, hogy ezen ügyben amennyire csak képes vagyok eljárjak. Valóságban számomra semmi sem történhet örvedetesebben, mint ha a keresztényi szeretet ezen megnyilvánulásában is megmutatom legkegyelmesebb uraságtoknak hajlandóságomat és szolgálatkészségemet, és örömet adnám magam tüstént ezen foglalatosságra, ha nem kényszerülnék kivárni valamely hadi készüléteket itt az Udvarnál, amelyek a köz javára szolgálnak. Mindazonáltal remélem, hogy rövid időn belül hazatérhetek, amikor is minél előbb testestül-lekeztül az említett főadjudtáns kiszabadításával fogok foglalatostkodni, és akár más török foglyok kicserélésével – akiket igen jelentősnek tartok –, ha meg másként nem történhetne, az összeset az egyért odaadom, akár pedig készpénzért, végül is akármilyen összegért lesz kiszabadítandó, mindenképpen azon leszek, hogy kiváltsam, és Legkegyelmesebb Fényességes és Nagyrabecsült Uraságtoknak ne okozzon gondot, hogy ezen kiszabadítást jutalmazzák, mert én a legnagyobb megtiszteltetésnek és szerencsémnek tartom, hogy Legkegyelmesebb Fényességes és Nagyrabecsült Uraságtoknak nem csak ebben a dologban, hanem minden más alkalommal szolgálatkészségemet bebizonyíthatom. A kegyes Isten hosszú évekig őrizze meg szerencsésen nemzetségeket, kelt Bécsben augusztus 11-én 1644.

Ugyanezen Legkegyelmesebb Fényességes Nagyrabecsült Uraságtoknak

köteles szolgálja

Zrínyi Miklós

Kókay György

BESSENYEI GYÖRGY ISMERETLEN LEVELE ÁTTÉRÉSÉRŐL

A pozsonyi egyetemi könyvtár (Univerzitná Knížnica v Bratislave) kéziratárában, az MS 513 jelzet alatt, 110 lapból álló, 1779-ben készült másolatokat tartalmazó kézirat-kolligátum található. A kötet 65a–84b lapjai között különböző levelek vannak. Ezek között, a 78–79. lapon van egy Beszenyei György által Bécsben, 1779. augusztus 27-én Mihályfalvi János pozsonyi ágenshez írt levél másolata. A másolat 1779. szeptember 6-án, Pozsonyban készült; a másoló személyét nem ismerjük. Magának a